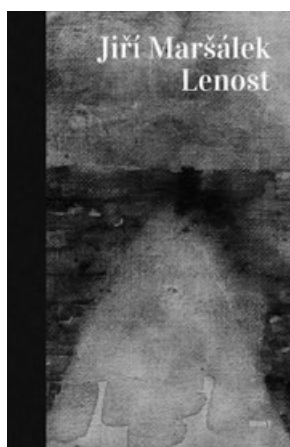

sociální dávky proměnily z formy minimální solidární pomoci v nástroj, kterým stát kontroluje přítomnost a chování „problémových“ lidí ve veřejném prostoru. A s rostoucí inflací, cenami a tím i chudobou je jasné, že bude hůř a nezaměstnaných bude v následujících měsících přibývat. *Bídníci* Anny Mayrové tak vycházejí v době, kdy se téma nezaměstnaných stane ještě naléhavějším a také přitažlivějším pro populistické politiky a cynické marketéry.

Lenivé štěstí tartaru

Petr Fischer

Román plný slov, a přece všude tak horké a suché prázdno beze jména

Jiří Maršálek
Lenost
Host, Brno 2022
183 stran

Některá životní traumata jsou tak velká, že se v nich vymaže celý svět a my v něm. Něco podobného se přihodí i hlavnímu hrdinovi románu Jiřího Maršálka *Lenost*. Veškeré vztahování, na němž stála naše existence, se rozpadá a s ním dokonce intence základního sebe-vztahu, jakkoli vědomí není ještě narušeno, je to stav kdesi „na pomezí“. Platí-li

ještě základní Heideggerovo existenciální moudro, totiž že člověk je jediné jsoucnou, kterému jde o toto jsoucnou samo, je Maršálkova kniha krajním případem vypadnutí z této struktury. Když už se nestaráte ani o sebe, natožpak o druhé, proměňuje se svět v nicotu. Ale právě když svět nicotní, je vcelku dobrá šance, že se v této nicotě znovu najdeme, ačkoli je někdy těžké říct, co to je — najít sebe.

Příběh románu *Lenost* je vlastně klasický existenciální topos. Vykořeněný subjekt (v tomto případě otřesený smrtí blízké osoby — partnerky) se vrací na místo (motiv mořem ohraničeného helénského ostrova je důležitý a lze ho přijmout jako fantazijní obraz), jež je v jeho paměti uloženo v podobě idealistického propojení s bývalou láskou. Na místě se ale ukáže, že možná o tak velkou lásku nešlo a rajský prostor idealizovaný ve vzpomínkách se najednou stává vstupem do budoucího pekla, které je však přijímáno se stoickým klidem. Za staré hříchy se platí dnešní nespravedlností, ale ta se tak jeví jen z hlediska faktů, nikoli z hlediska osobních dějin, v nichž je trest za zločin, který hrdina v současnosti nespáchal, trestem za minulou zradu, a tedy pozdním úkonem spravedlnosti.

Proto také Maršálkův hrdina tak snadno přijímá své odsouzení. Přijde mu logické, je v logice věci, jiná možnost snad ani nebyla. Těžko se v těchto souvislostech vyhýbat odkazům na Camusova *Cizince* nebo na Kafkův *Proces*. Obě zmiňované knihy nicméně pracují s trestem osudovým, řekněme dějinným, což se u Maršálka nakonec neobjevuje; autor zůstává u své případové studie, která jako by odmítala transcendentní přesah. Zatímco Kafkův Josef K. se Kainovu odsouzení lidské existence brání a vzpírá se a podobně vzpurný je i Meursault, hrdina *Lenosti* se nebouří. Nežádá si nakonec svou fyzickou smrt, nýbrž smrt symbolickou (smrt za smrt). Nechává vymazat sám sebe ze světa, ve kterém žil, aby se mohl zrodit jako někdo nový. Jenže ani to není přesné, už to by byl výkon sebevědomého individua, i to by byla práce, a k ní se líný hrdina jaksi nemá.

Psychoanalytik Sigmund Freud mluvil v souvislosti s truchlením,

tedy oním hlubokým smutkem, v němž se vyrovnáváme se ztrátou někoho blízkého, kdo napájel naši libidózní touhu, jako o „práci truchlení“. Vyrovnání subjektu s chyběním je práce, psýché se pořádně nadře, aby získala opět vnitřní i vnější rovnováhu. Stojí to úsilí a moře psychické energie. Hrdina *Lenosti* takto moc nepracuje, ačkoli práci je v jistém smyslu jeho psaní, román *Lenost*. Vypisuje se však způsobem velmi „hladkým“, mimořádně nezaujatým. Je to spíše odevzdání se psaní než vypisování sebe, popis pobytu v hrobě své existence, která se vzdala naděje na nebeské štěstí, jak v jedné debatě na řeckém ostrově zmiňuje přítel Nikos (vítěz): „V naší kultuře žádné nebe nikdy nebylo. Jen posmrtná beznaděj v tartaru, nic jiného... V podsvětí se jednou potkáme všichni. Pokud tam už dávno nejsme.“

Textu přesto chybí opravdová vášeň, i tragická smrt rodiny ve vile na řeckém ostrově připomíná spíše úřední popis protokolu kriminální policie. Nezuatost Maršálkova hrdiny se blíží otupělosti televizního diváka, který sice všechno vidí na obrazovce, ale nemůže do dění fyzicky zasáhnout, a nakonec se ho ani nijak zásadně nedotýká, nemá mentální ani fyziologické projevy. Jako by to ani nebyl on, a také není...

Spouštěčem celé této lenivé regrese, na jejímž konci může či má být zrození nového já v symbolickém řádu, je setkání se Sofií. Je tedy moudrost a láska k ní (filo-sofia, láska k moudrosti, k poznání a prozření) otevřením cesty k sobě? Mohla by být, kdyby Sofia nabízela vztah, pouto, pro něž by stálo za to pohnout se z místa, pracovat, překonat truchlivé smutnicí vykloubení ze struktury světa, a to je nanejvýš pochybné.

Román Jiřího Maršálka ponechává svého hrdinu sobě samému, v čekání na to, že se jednou — snad — něco stane. K tomu by se ale musel vyklonit (ex-istovat) ze sebe ven. Zatímco Josef K. a Meursault nakonec ve vzdoru zmirají na násilí skutečnosti, Maršálkův hrdina v *Lenosti* se realitě odevzdaně podřizuje. V jeho psaní je plno slov, a přece všude tak horké a suché prázdno beze jména...

